

POLITOLOGICKÉ INSTITUTY V USA

MILOŠ CALDA

Dnešní americkou politologii charakterizuje značná pestrost směrů, zájmů, institucí, úrovně a publikačních možností. Nelze se zde zabývat všemi jejími institucemi a programy. Stranou proto zůstanou APSA,¹ hlavní profesionální organizace amerických politologů, stovky politologických programů různé náročnosti, jaké nabízejí americké univerzity, a nebudeme se zde moci zabývat ani analýzou četných odborných periodik, s jejichž příspěvky se dnes naštěstí mohou – v plnotextové podobě – seznamovat studenti a pedagogové Karlovy univerzity v placené databázi JSTOR.² Zaměříme se zde na nejvýznamnější americké politologické instituty, takzvané *think tanks*.³ Pokusíme se o jejich stručnou charakteristiku, uvedeme hlavní směry jejich zájmu a do určité míry i jejich publikační výstupy, uvedeme také webové adresy, na nichž zájemce najde podrobnější informace.

Tento příspěvek je – s určitou licencí – strukturován podle politického zaměření institutů. Tím se jeho autor vědomě dopouští určité generalizace, neboť politická tendence amerických institutů nebývá vždy jednotná a otevřeně přiznávána.

¹ www.apsanet.org.

² <http://bi.cuni.cz>.

³ Podle výkladového slovníku *Merriam-Webster's 11th Collegiate Dictionary* (2003) je termín *think tank* poprvé doložen v roce 1890. Je v něm definován takto: „an institute, corporation, or group organized for interdisciplinary research (as in technological and social problems)“.

1. Konservativní politologické instituty

1.1 Americký institut pro podnikání a výzkum politiky (AEI)

Americký institut pro podnikání a výzkum politiky (*The American Enterprise Institute for Public Policy Research*)⁴ zastává v mnohém tradiční konservativní postoje, jako jsou zachování a posílení svobody, princip omezené vlády, soukromé podnikání, obrana tradičních kulturních a politických institucí, volání po důrazné zahraniční politice a národní obraně. AEI byl založen v roce 1943. Má nepochybně značný vliv na administrativu George W. Bushe.⁵ V AEI působí řada tzv. neokonservativců, stoupenců směru, u jehož zrodu stáli odrodilci z řad radikální, ba trockistické levice.

Ve svém výzkumu se AEI zabývá ekonomikou a obchodem, problematikou sociálního státu, zdaňováním, veřejnými výdaji, mírou regulace, právním systémem, vnitřní i zahraniční politikou USA a obranou. Každoročně AEI produkuje desítky knih a stovky článků a výzkumných zpráv. Vydává rovněž časopis *The American Enterprise*. Jeho publikace dostávají vládní úředníci, obchodní firmy, novináři a akademičtí pracovníci, jeho konference a přednášky občas přenáší americká veřejná televize C-SPAN (*Cable-Satellite Public Affairs Network*).⁶

V AEI pracuje zhruba padesát badatelů: ekonomů, právních vědců, politologů a odborníků na zahraniční politiku. Spolupracuje s ním přes sto externích pracovníků v USA i jinde. Vědečtí pracovníci často vypovídají před výbory Kongresu USA, působí jako poradci vlády, jejich názory jsou často citovány v amerických médiích. AEI je neziskovou, nezávislou organizací, která je financována granty a příspěvky nadací, korporací a jednotlivců. Ve statutu AEI se – snad poněkud alibisticky – uvádí, že je tento institut přísně nadstranický a že nesmí zaujímat žádná stanoviska ke konkrétním politickým otázkám ani k chystaným zákonům. V jeho vědecké radě najdeme prominentní americké politology, například Jamese Q. Wilsona, Eliota A. Cohena a Samuela P. Huntingtona.

⁴ www.aei.org.

⁵ V roce 2003, nedlouho před útokem USA a Británie na Irák, proslovil na půdě Institutu mezinárodních studií FSV UK přednášku přední politolog AEI Joshua Muravchik, který v nadcházejícím svržení režimu Saddáma Husajna spatřoval počátek dlouho odkládaného řešení problémů Blízkého Východu, jednoho z nejnebezpečnějších světových ohnisek konfliktů. Muravchik očekával, že tam bude – pod americkou kuratelou – zahájeno směřování celého regionu k míru a k demokracii.

⁶ www.c-span.org.

1.2 Institut Cato

Institut Cato (*The Cato Institute*)⁷ byl založen poměrně nedávno, v roce 1977. Jeho název je odvozen z titulu *Cato's Letters*, pod nímž kolem roku 1720 vycházely články anglických autorů Johna Trencharda a Thomase Gordona, stoupců Lockeovy politické filosofie. Soubor Trenchardových a Gordonových článků byl v období Americké revoluce a v ústavních diskusích v 80. letech 18. století nejcitovanějším dílem.

Institut sídlí ve Washingtonu. Podle vlastního vyjádření se snaží prosazovat ve veřejných diskusích tradiční americké principy omezeného vládnutí, svobody jednotlivce, svobodného trhu a míru. Institut Cato má rozsáhlý publikační program týkající se hlavních témat veřejné politiky. Vydává knihy, monografie, informativní texty a kratší studie. Pořádá pravidelná fóra a diskuse o vydaných knihách. Třikrát do roka vydává *Cato Journal*. Pořádá konference i mimo území Spojených států (například v Londýně, Moskvě, Šanghaji a v hlavním městě Mexika). Vydává čtvrtletník *Regulation* a čtrnáctidenně vycházející bulletin *Cato Policy Report*. Jako jediný z amerických politologických institutů nabízí dva každodenní servery *Cato Daily Commentary* a *Cato Daily Dispatch* určené pro majitele kapesních počítačů (tzv. PDA), kteří si mohou texty stahovat z internetu.⁸

Institut Cato nepřijímá žádnou finanční podporu od vlády. Dostává ale dary od nadací, korporací a jednotlivců. Další příjmy má z prodeje vlastních publikací. Má statut neziskové vzdělávací instituce.⁹ Jeho rozpočet se blíží 13 milionům dolarů. Pracuje v něm zhruba 90 zaměstnanců na plný úvazek, z toho 16 vedoucích vědeckých pracovníků. Spolupracuje s ním na 60 externích badatelů. V institutu působí i stážisté.

Institut Cato se staví za hodnoty tradičního liberalismu, za kapitalismus svobodného trhu, který je v jeho materiálech označován za „nejprogresivnější, nejdynamičtější a nejproměnlivější systém, jaký kdy svět poznal“. Staví se proti státním intervencím do obchodu a soukromého života. Distancuje se od dnešních amerických liberálů a hlásí se k původnímu jeffersonovskému pojetí, které je dnes stále častěji označováno za „libertarianismus“ resp. „tržní liberalismus“. Oceňuje podnikatelský duch, tržní proces, požaduje nižší zdanění a přísné respektování občanských svobod, zatímco vůči sociálnímu státu i „zahraničním vojenským dobrodružstvím“

⁷ www.cato.org.

⁸ přes server www.avantgo.com.

⁹ Podle sekce 501(c)3 federálního daňového zákona.

se staví skepticky. Tržní liberálové poukazují na komplexnost dnešní společnosti a tvrdí, že socialismus a plánování jsou pro moderní svět příliš primitivní, neohrabané a nevhodné. Tradičně se tvrdí, že komplexnější společnost vyžaduje komplexnější vládnutí, ale podle institutu Cato je pravdou opak. Podle jeho pojetí platí, že čím je společnost jednodušší, tím méně škod plánování napáchá. Plánování dobře nefunguje ani v zemědělské společnosti, v průmyslové ekonomice je příliš nákladné a v informačním věku je přímo nemožné. Kolektivismus a plánování jsou zaostalými nástroji, které jsou pro společnost jen přítěží.

Vize tržních liberálů je kosmopolitní a je v ní místo pro menšiny. Tržní liberálové odsuzují napadání gayů, Japonska, boháčů a přistěhovalců, vítají vysvobození černochů a žen z etatistických omezení, která jim tak dlouho nedovolovala, aby se stali součástí hlavního proudu hospodářského života. Největším úkolem dneška je podle institutu Cato rozšíření politické svobody a příležitosti k hospodářskému vzestupu i na ty, kterým tyto možnosti byly dříve upírány jak v USA, tak po celém světě. Institut Cato se na jaře 2003 ostře postavil proti zásahu USA v Iráku.

1.3 Nadace Heritage

Nadace Heritage¹⁰ (*The Heritage Foundation*; česky „tradice“, „dědictví“) prosazuje řešení soudobých problémů na základě „idejí, principů a tradic, které vedly k velikosti Ameriky“. Nadace Heritage prosazuje svobodu jednotlivce, svobodné podnikání, omezenou vládu, silnou národní obranu a tradiční americké hodnoty. Požaduje rozšíření možností ve vzdělání, zdravotnictví a v důchodovém zabezpečení, spravedlivé rovné a jednoduché daně. Vláda se má podle ní soustředit na své hlavní funkce, respektovat své meze a nikoho neprotežovat. Nadace Heritage již řadu let spolupracuje s komerční sférou, s exekutivou a s Kongresem. Neomezuje se jen na výzkum, ale snaží se generovat řešení a nabízet je Kongresu, exekutivě, médiím i širší veřejnosti. Klade větší důraz než jiné instituty na ekonomické, politické a sociální tradice USA. Hlásí se ke konservatismu, k uchování hodnot a myšlenek, které motivovaly generaci zakladatelů Spojených států. Nadace nepřijímá žádné vládní fondy. Na rozdíl od AEI předkládá hlavně analýzy a doporučení zaměřené na americkou společnost a méně se zabývá mezinárodními vazbami USA.

¹⁰ www.heritage.org.

1.4 Hooverův institut

Hooverův institut (*Hoover Institution on War, Revolution and Peace*)¹¹ působí na Stanfordově univerzitě. Založil jej v roce 1919 Herbert Hoover, který se později stal jednatřicátým prezidentem Spojených států (v úřadě 1929–33). Původně Hooverův institut sloužil jako archiv dokumentů z období 1. světové války. Od počátku shromažďoval dokumenty o ruské revoluci. Sběrka se rychle rozrůstala a jeho knihovna i archiv se staly jedním z největších a nejúplnějších zdrojů specializovaných na politické, ekonomické a sociální změny ve 20. století.

Dnes vlastní Hooverův institut unikátní sbírku k dějinám světového komunistického hnutí, včetně dějin Komunistické strany USA. V archivech Hooverova institutu jsou uchovávány i letáky, brožury, různé podzemní publikace, nevydané memoáry, deníky a korespondence. Každoročně přichází do Hooverova institutu na 7000 badatelů ze zhruba 40 zemí. Knihovna má přes 1,6 milionu svazků a 50 milionů dokumentů a mikrofiší.¹²

Mezi čestné členy Hooverova institutu patří či patřili Ronald Reagan, Alexander Solženicyn, Margaret Thatcherová. Zasloužilým členem je bývalý státní tajemník George Shultz. Působí v něm i ekonom Milton Friedman.

V minulosti Hooverův institut vedl lítou „válku akademiků“ s levicově liberálními katedrami Stanfordovy univerzity. V posledních letech tyto konflikty ustoupily do jisté míry do pozadí.¹³

Z výzkumných programů Hooverova institutu uvedme: Vláda zákona a majetková práva, Role kultury a hodnot, Odpovědnost, efektivita a zastupitelská role vládních institucí, Hospodářský růst a daňová politika, Finanční, lidský a intelektuální kapitál, Přerozdělování v oblasti daňové, sociální, zdravotnické a demografické. Rámcový program Mezinárodní soupeření a globální spolupráce (*International Rivalries and Global Cooperation*) se zabývá problémy vztahu zahraniční politiky k bezpečnosti, obchodní politice a vládě práva.

Hooverův institut má několik dalších, úžeji zaměřených programů, tzv. iniciativ: Americké veřejné školství, Vlastnická práva, vláda zákona a ekonomická výkonnost, Konec komunismu, Fórum národní bezpečnosti, Přechod k demokratickému kapitalismu, Americký individualismus a hodnoty,

¹¹ www.hoover.org.

¹² katalog viz <http://library.stanford.edu/webcat>.

¹³ V archivu Hooverovy instituce jsou rovněž uloženy jedinečné sbírky dokumentů z odkazu Ferdinanda Peroutky a z nakladatelství 68 Publishers.

Odpovědnost vlády vůči společnosti, Vytváření kapitálu, daňová politika a hospodářský růst.

V Hooverově institutu pracuje téměř sedmdesát knihovníků, kurátorů, archivářů a dalších odborníků. Badatelům pomáhá více než 80 pomocných vědeckých pracovníků. Institut vydává několik periodik, například čtvrtletník *Hoover Digest: Research and Opinion on Public Policy* a týdeník *Weekly Essays*.

Rozpočet Hooverova institutu se pohybuje kolem 25 milionů dolarů.

2. Liberální politologické instituty

2.1 Brookingsův institut

Brookingsův institut (*The Brookings Institution*)¹⁴ byl v roce 1927 založen průmyslníkem a filantropem Robertem S. Brookingsem. Je soukromou, neziskovou a na politické strany bezprostředně nenapojenou organizací, která se zabývá analýzami školství a ekonomiky i sociálními otázkami, například migrací, zahraniční politikou a vládnutím. Má tři základní výzkumné programy: ekonomická studia, mezinárodní studia a studia věnovaná vládnutí. Jeho nakladatelství *Brookings Institution Press* vydává zhruba 50 knih ročně. Institut rovněž vypracovává studie pro vládu, s podmínkou, že tyto studie nebudou utajovány.

Statut Brookingsova institutu obsahuje pasus o konfliktu zájmů. Jeho vědečtí a administrativní pracovníci musejí každoročně předkládat prohlášení o tom, jaké mají zájmy mimo institut, jestliže se tyto zájmy dotýkají jejich výzkumné či správní činnosti. Tato prohlášení kontroluje revizní komise. Sponzorovaný výzkum nesmí zabraňovat svobodnému bádání a šíření jeho výsledků. Právo badatelů na úplné zveřejnění výsledků nesmí být omezeno ani v případě, že jim budou poskytnuty tajné informace. Brookingsův institut rovněž vydal závazný text o poctivosti bádání, v němž jsou stanoveny předpisy pro případ, že vznikne podezření z plagiátorství.

2.2 Carterovo centrum

Carterovo centrum (*The Carter Center*)¹⁵ vzniklo z iniciativy bývalého amerického prezidenta Jimmyho Cartera (v úřadě v letech 1977 až 1981),

¹⁴ www.brookings.org.

¹⁵ www.cartercenter.org.

který dosud působí jako předseda jeho dozorčí rady. Centrum má sídlo v Atlantě, kde spolupracuje s univerzitou Emory. Specializuje se na problematiku lidských práv a na snahy o reformu amerického zdravotnictví. Má k dispozici i knihovnu, která je financována federální archivní správou NARA (*The National Archives and Records Administration*). Carterovo centrum bylo zřízeno z darů soukromých osob, nadací a korporací. Jeho rozpočet činí zhruba 35 milionů dolarů.

V Carterově centru pracuje přes 100 studentů. Pomáhá mu týdně zhruba 160 dobrovolníků, kteří pomáhají především jako informátoři v sousedícím muzeu Jimmyho Cartera.

2.3 Demos

Institut Demos,¹⁶ který byl založen v roce 1999, usiluje o nalezení společenských modelů, které by vedly k prosperitě, rozšíření příležitostí a zmenšování společenských protikladů.

Demos vypracoval program demokratických reforem, které by vedly k plnější účasti Američanů ve volbách a v dalších oblastech rozhodování. Zdůrazňuje dva dynamické procesy: (1) rovnováhu moci a odpovědnosti v politických institucích, korporacích a občanské společnosti tak, aby všechna mocenská centra působila ve shodě s veřejným zájmem, a (2) otevřenou diskusi o cílech společnosti.

Demos spolupracuje s mnoha partnery, aby prosadil možnost registrace voličů ještě v den voleb.¹⁷ Od tohoto opatření si slibuje zvýšení volební účasti a odstranění problémů, k nimž ve volebních místnostech dochází. Dále usiluje o zrušení zákonů, které upírají volební právo bývalým vězňům. Vydává dvakrát týdně emailový časopis *Democracy Dispatches*, který rozesílá stoupencům reforem, aktivistům a dalším zájemcům. Výzkumní pracovníci Demosu vydali mnoho výzkumných zpráv, ve kterých se zabývají globalizací, imigrací a technologickými změnami. V poslední době vydal institut výzkumné zprávy *Securing the Vote: An Analysis of Election Fraud* (o volebních podvodech) a *Expanding the Vote: The Practice and Promise of Election Day Registration* (návrh na uzákonění registrace voličů v den voleb).

¹⁶ www.demos-usa.org/demos/.

¹⁷ V USA neexistuje centrální registrace, v níž by byly zachyceny adresy všech plnoletých občanů. Voleb se proto smějí účastnit pouze ti občané, kteří se – z vlastní iniciativy – dali předem zaregistrovat ve voličských seznamech.

2.4 Nadace pro elektronickou hranici

Sanfranciská Nadace pro elektronickou hranici¹⁸ (*Electronic Frontier Foundation*, EFF) zkoumá vztah informační technologie a občanských svobod. Vznikla v červenci roku 1990 poté, co začala americká tajná služba sledovat distribuční kanály dokumentu, který byl nelegálně zkopírován z počítače telefonní společnosti BellSouth. V dokumentu bylo podrobně popsáno fungování celostátní tísňové telefonní linky č. 911.

EFF se angažuje ve významných soudních sporech. Postavila se například za doktoranda Kalifornské univerzity Bernsteina, jemuž americký Department spravedlnosti zakázal zveřejnění jeho šifrovacího počítačového programu. EFF se angažuje i v několika kauzách týkajících se překonávání různých kódů, jimiž si majitelé autorských práv chrání autorská práva (například k filmům na nosičích DVD), a vystupuje také proti pokusům o mravnostní cenzuru internetu.

2.5 Městský institut

Městský institut (*The Urban Institute*)¹⁹ byl založen na přelomu 60. a 70. let 20. století jako neziskový, nadstranický výzkumný ústav, jehož úkolem bylo a je zkoumání problémů amerických měst a městských populací. Jeho úkolem je především zjišťování pravděpodobných dopadů navrhovaných opatření (reforma sociální péče, financování zdravotní péče, financování základních a středních škol) na obyvatelstvo vnitřních měst, tedy na chudší, především afroamerické vrstvy. Zabývá se především analýzami činnosti příslušných vládních míst, zejména Departmentů práce, bytové politiky a rozvoje měst (HUD), zdravotnictví, školství a sociální péče (HEW) a Úřadu pro rovnost příležitostí (OEO). Soustřeďuje se na dopady vládní politiky na ty nejméně privilegované, například na stále početnější nezletilé svobodné matky, na regulaci nájemného,²⁰ na dopravní politiku (výzkumní pracovníci institutu například zjistili, že efektivnější využívání silniční dopravy by bylo hospodárnější než investice do předměstské kolejové dopravy). Vypracovává také dlouhodobé projekce vlivu úprav sociálního zabezpečení na obyvatelstvo městských center.

¹⁸ www.eff.org.

¹⁹ www.urban.org.

²⁰ V USA existuje regulované nájemné jen v těch městech, jejichž růst je omezen zeměpisnou polohou.

2.6 Institut pro sledování globálního vývoje (WWI)

Environmentalisticky zaměřený Institut pro sledování globálního vývoje (*Worldwatch Institute*)²¹ založil v roce 1974 Lester Brown. WWI se označuje za soukromou výzkumnou organizaci, která usiluje o trvale udržitelné životní prostředí a sociálně spravedlivou společnost, ve které budou uspokojovány potřeby všech lidí, aniž by tím bylo ohroženo životní prostředí nebo blaho budoucích generací. Zkoumá „komplexní interakce lidí, přírody a ekonomik“. Hledá „základní příčiny a praktická řešení světových problémů“, chce „inspirovat lidi, aby požadovali novou politiku, nové modely investic a nový životní styl“. Jeho deklarovaným cílem je přechod k ekologicky udržitelné a sociálně spravedlivé společnosti.

3. Další instituty

3.1 Centrum pro mezinárodní studia (CIS)

Centrum pro mezinárodní studia (*Center for International Studies*)²² působí na Princetonské univerzitě jako součást Wilsonovy školy pro veřejné a mezinárodní záležitosti (*Woodrow Wilson School of Public and International Affairs*). Každoročně vysílá CIS na Princetonskou univerzitu významného hostujícího profesora. Pořádá rovněž mezinárodní konference, jichž se účastní badatelé, novináři a představitelé veřejného života z této oblasti.

V rámci Centra působí celkem devět programů a podinstitutů:

3.1.1 Ústav pro nadregionální studia Blízkého východu, Severní Afriky a Střední Asie (*Institute for the Transregional Study of the Contemporary Middle East, North Africa, and Central Asia*) byl založen v roce 1994. Věnuje se komparativnímu studiu hlavních problémů celé oblasti. Zabývá se především jejím vlivem na světovou ekonomiku, studuje formy vládnutí, demokratizaci a situaci na poli lidských práv, prosazuje dialog kultur Blízkého východu s Evropou a USA.

3.1.2 Dullesův program studia mezinárodní politiky (*John Foster Dulles Program for the Study of Leadership in International Affairs*) byl založen v roce 1986. Je pojmenován po bývalém americkém státním tajemníkovi

²¹ www.worldwatch.org.

²² www.wws.princeton.edu/~cis/index.html.

(v úřadě 1953–1959). Zabývá se moderním státnictvím s důrazem na vlastnosti vůdců, kteří ovlivnili tvářnost světa, zvláště v období poválečné nukleární konfrontace.

3.1.3 Lichtenštejnův program o sebeurčení (*Liechtenstein Institute on Self-Determination*) byl založen v roce 2000. Fondy na jeho činnost poskytuje lichtenštejnský panovník Hans Adam II. Program se soustřeďuje na problémy státní suverenity, hranic a autonomie, na společensko-kulturní a náboženské problémy, na roli a charakter mezinárodních organizací, jako jsou OSN a nevládní uskupení.

3.1.4 Program komparativních a regionálních studií (*Program in Comparative and Regional Studies*) se věnuje srovnávací politické analýze rozvojových i průmyslově vyspělých států. Zabývá se mj. budováním státních institucí, rolí státu v řízení ekonomiky, demokracií a jejím rozvojem. Program sponzoruje činnost semináře zhruba deseti politologů z Princetonské univerzity, kteří pravidelně diskutují o problémech srovnávací politologie a o současných výzkumných projektech jednotlivých členů.

3.1.5 Program pro mezinárodní politickou ekonomii (*Program in International Political Economy*) sponzoruje jednotlivé výzkumné projekty, které se zabývají dopadem vývoje ekonomické teorie na mezinárodní politiku, především na vztah mezi hospodářským multilateralismem a hospodářským regionalismem, dopadem vojensko-politických aliancí na volný obchod i kvantitativními analýzami státních zásahů na devizových trzích.

3.1.6 Program o americko-japonských vztazích (*Program on U.S.-Japan Relations*) se zabývá nejvýznamnějšími hospodářskými a politickými problémy těchto významných ekonomik pacifické oblasti. V posledních letech se soustřeďuje na tři témata: na efektivitu japonských investic, na „virtuální alianci“ USA, Japonska a Koreje a na vztah hostitelských zemí k existenci zahraničních vojenských základen.

3.1.7 Výzkumný program o mezinárodní bezpečnosti (*Research Program in International Security*) vychází z premisy, že i v období po skončení studené války přetrvávají tradiční problémy národní a mezinárodní bezpečnosti. Hlavní náplní tohoto programu jsou semináře (pořádané jednou měsíčně) věnované bezpečnostním studiím. Významní badatelé a praktičtí politikové na nich přednášejí o otázkách národní bezpečnosti. Program rovněž sponzoruje „politologické obědy“ pro studenty na magisterské

úrovni a poskytuje stipendia studentům Princetonské univerzity, kteří se zabývají mezinárodní i národní bezpečností.

3.1.8 Skupina pro výzkum jižní Evropy (*Southern European Research Group*) se zabývá především analýzami Portugalska, Španělska, Itálie a Řecka. Skupina vznikla po získání grantu Nadace pro rozvoj vztahů mezi USA a portugalsky hovořícími zeměmi (*Luso-American Development Foundation, LADF*). Skupina podporuje studium Portugalska a zve badatele, kteří se zajímají o další jihoevropské státy. Výsledkem práce skupiny se staly dvě knihy věnované nezaměstnanosti v jižní a „nové“ Evropě: *Unemployment in Southern Europe: Coping with the Consequences* (Frank Cass, 1999) a *Unemployment in the New Europe* (Cambridge University Press, 2000). Skupina se v současné době podílí na projektu studujícím kontinuitu a proměny politických elit v jižní Evropě.

3.1.9 Program studií o světovém řádu (*World Order Studies Program*) vznikl v roce 1970. V současné době se věnuje především analýze způsobů, jimiž se státy jakožto teritoriální jednotky vyrovnávají se stále propojenějším mezinárodním prostředím. Zkoumají rovněž vztah mezi normami státní suverenity a snahami o sebeurčení jak menšin, tak nadnárodních uskupení.

3.2 Centrum pro bezpečnostní politiku

Centrum pro bezpečnostní politiku (*Center for Security Policy*)²³ bylo založeno v roce 1988. Zabývá se především vlivem regionálních, obranných, ekonomických, finančních a technologických faktorů na bezpečnost USA. Jeho analýzy a doporučení jsou určeny americkým institucím, jichž se prakticky dotýká bezpečnostní problematika (exekutiva a legislativa, ozbrojené síly a příslušné agentury), ale také obchodnímu a finančnímu světu a široké veřejnosti. Centrum se opírá i o spolupráci se současnými i bývalými členy „bezpečnostní komunity“. Samo má velmi omezený počet stálých pracovníků. Zcela evidentní je jeho „jestřábí“ zaměření a bezvýhradná podpora politiky administrativy Georgie W. Bushe.

3.3 Centrum pro strategická a mezinárodní studia (CSIS)

Centrum pro strategická a mezinárodní studia (*The Center for Strategic and International Studies*)²⁴ vypracovává pro americké i zahraniční

²³ www.centerforsecuritypolicy.org.

²⁴ www.csis.org.

instituce strategické analýzy zahraničně politických problémů. Ředitelem CSIS je od roku 2000 John J. Hamre, bývalý náměstek tajemníka pro obranu, předsedou jeho dozorčí rady je bývalý senátor Kongresu USA Sam Nunn. CSIS má 190 stálých vědeckých a pomocných pracovníků. Soustřeďuje se na tři hlavní témata: (1) nové výzvy pro národní a mezinárodní bezpečnost, (2) odborné analýzy všech hlavních světových regionů, a (3) vytváření nových koncepcí vládnutí v globálním věku v rámci tří podprogramů: (a) technologie a veřejná politika, (b) mezinárodní obchod a finance a (c) zdroje energie.

CSIS sídlí ve Washingtonu, jeho pobočka *Pacific Forum*, specializovaná na problematiku států oblasti Tichého oceánu, je v Honolulu.

CSIS přispívá k formulaci politiky strategickými analýzami a hodnocením politických rizik, která přináší 21. století. Jeho odborníci monitorují významné politické, bezpečnostní, mezinárodně politické a sociální trendy po celém světě; analyzují regionální vývoj, zvláště v mezinárodních organizacích, jako jsou EU, ASEAN, NAFTA a Mercosur.

Hned po 11. září 2001 vytvořila CCIS skupinu pro otázky terorismu, národní a mezinárodní bezpečnosti, regionální studia a náboženství. Ještě v témž roce uveřejnila tato skupina knihu *To Prevail: An American Strategy for the Campaign against Terrorism*, která obsahuje podrobnou analýzu možností a potřebných opatření v boji proti terorismu, od posílení policie a výzvědných služeb po opětovné promyšlení amerického přístupu k hlavním regionům světa.

Příbuznými tématy se zabývá další skupina, která zkoumá možná ohrožení „kyberprostoru“ teroristy. Zvláště po teroristických útocích z 11. září si USA výrazněji uvědomují význam informační technologie jako cíle teroristů i jako nástroje boje proti nim. Společně s Brookingsovým institutem provádí CSIS analýzu její zranitelnosti.

Globální iniciativa o stárnutí (*Global Aging Initiative*, GAI). GAI se zabývá dopady stárnutí populace vyspělých průmyslových států na hospodářství, finance a globální bezpečnost. Upozorňuje politiky, byznysmeny a mezinárodní veřejnost na důsledky stárnutí populací především v USA, v Japonsku a v Evropě.

Mezinárodní iniciativa o infrastruktuře mezinárodního obchodu (*International Business Infrastructure Initiative*) se zabývá především problémy finanční nestability v různých zemích světa.

Projekt sedmi revolucí (*Seven Revolutions Project*) se pokouší zmapovat pravděpodobnou podobu světa v roce 2025 v sedmi oblastech, v nichž do-

cháží k převratným změnám. Jsou to: populační vývoj, hospodaření se zdroji, technologie, informatika, hospodářská integrace, řešení konfliktů a vládnutí. S výsledky seznamuje představitele soukromého sektoru, průmyslu, akademické obce, neziskové organizace a vlády po celém světě.

CSIS vytváří „strategické sítě“, které mají umožnit setkávání významných světových představitelů. Jednou z nich je Rada pro budoucnost technologie a politiky (*Council on the Future of Technology and Public Policy*). Vytvořilo skupinu 20 významných činitelů, v níž působí pět členů Kongresu, dva laureáti Nobelovy ceny, devět generálních ředitelů velkých korporací a dva bývalí tajemníci pro obranu. Skupina vypracovává projekty v těchto problémových oblastech: vzdělání, výzkum a vývoj, duševní vlastnictví, regulace internetu, ochrana soukromí, biotechnologie (včetně mezinárodní regulace geneticky upravených organismů) a vliv internetu na vládnutí.

Spolupráce při snižování hrozeb (*Cooperative Threat Reduction, CTR*), další program CSIS, je uskutečňován ve spolupráci s Ruskem. Jeho cílem je snížení hrozby válečného střetu. Podílí se na něm konsorcium politologických institutů nejen v USA a v Rusku, ale také v několika evropských státech.

Další program se zabývá reformou vývozních omezení, která by se týkala vývozu jak zbraní, tak informační technologie.

Ve výkonné radě CSIS nacházíme významné veřejné činitele a politology, jako jsou Harold Brown, Felix G. Rohatyn, Zbigniew Brzezinski, William S. Cohen, James R. Schlesinger, Brent Scowcroft, James Woolsey, Carla A. Hills, Henry A. Kissinger a Robert S. Strauss, mezi poradci se statusem *senior adviser* jsou Wesley K. Clark, Thomas Pickering, Fred C. Iklé a Anthony Zinni. CSIS vydává několik bulletinů (informace o panelových diskusích, výzkumné zprávy) a periodik, jako jsou *Africa Notes*, *Briefing Notes on Islam*, *Canada Focus*, *Euro-Focus*, *Hemisphere Focus*, *Issues in International Political Economy*, *Japan Watch*, *South Asia Monitor* a *Turkey Update*.

Celková výše grantů, které CSIS obdrželo z různých zdrojů, činí 25 milionů dolarů. 85 procent příspěvků pochází od korporací, nadací a jednotlivců. Pozoruhodnou kapitolu, v České republice nepříliš známou, představují dary, které CSIS odměňuje pojmenováním vědeckých míst, programů a stipendií po dárcích. Rozpočet CSIS v roce 2001 dosahoval 17,5 milionu dolarů. Zbývající prostředky získává CSIS z grantů, vládních kontraktů a výtěžků z publikační činnosti.

3.4 Rada pro kvalitu vládnutí (CEG)

Rada pro kvalitu vládnutí (*Council for Excellence in Government*)²⁵ byla založena v roce 1983 skupinou předních představitelů byznysu. Zaměřuje se na posílení vazeb mezi politickými institucemi a občany. Soustřeďuje se na čtyři problémové okruhy: na získávání těch nejlepších a nejinteligentnějších lidí do veřejných služeb, na podporu inovací a efektivitu vládnutí, na vtažení občanů do politické činnosti a na využívání informační technologie k dosažení uvedených cílů. Již od poloviny 80. let se také zabývá stále zdlouhavějším procesem potvrzování prezidentem jmenovaných vysokých úředníků Senátem. Rada má 700 členů, kteří předtím působili ve školství, v obchodních korporacích a v neziskových organizacích, a kteří tak či onak sloužili v politických institucích. Čestnými předsedy CEG jsou bývalí američtí prezidenti (Ford, Carter, Bush a Clinton). Dalším nosným programem CEG je Technologie a elektronické vládnutí (*Technology and E-Government*). V roce 1997 bylo v jeho rámci založeno konsorcium soukromých, veřejných a neziskových organizací, které se do roku 2002 rozrostlo na 70 institucí. Program spolupracuje s čelnými odbornými institucemi USA, například s Národní nadací pro vědu (*National Science Foundation*) a Národní akademií věd (*National Academy of Sciences*). S konsorciem spolupracuje 350 předních odborníků z vládní, soukromé a neziskové sféry, kteří se zamýšlejí nad cestou k plně elektronické formě vládnutí. V roce 2001 konsorcium vydalo publikaci *E-Government: The Next American Revolution*, v níž jsou formulovány principy, na jejichž základě by tohoto cíle mohlo být dosaženo. V materiálech CEG se uvádí, že se myšlenka elektronického vládnutí těší široké podpoře americké veřejnosti.

CEG se rovněž pustila do průzkumů veřejného mínění, které zkoumají postoje veřejnosti k politickému systému a k aplikacím informační technologie v politické sféře. V průzkumech se již delší dobu projevuje nízká důvěra veřejnosti ve federální, státní i místní politické instituce, propast mezi občany všech věkových skupin a politikou. Tato propast je zvláště výrazná u mladé generace. CEG uděluje prestižní cenu za vynikající služby veřejnosti, která byla pojmenována po Elliotu L. Richardsonovi. V roce 2002 se prvními lauréaty stali státní tajemník Colin Powell a bývalý státní tajemník George Shultz.

²⁵ www.excelgov.org.

Vcelku lze konstatovat, že CEG slouží spíše jako tribuna pro politické prominenty minulé i současné a že její badatelské výsledky lze stěží srovnávat s produkcí nejvýznamnějších politologických institutů.

CEG působí i v několika evropských a asijských zemích, například v Turecku a v Číně. V květnu 2003 uspořádala seminář v Praze o roli informatiky v politickém systému pro 100 českých vládních úředníků, představitelů českého byznysu a pracovníků neziskových a akademických organizací.

Rada se rovněž věnuje transatlantickým vztahům. Evropská komise uznala její význam tím, že ji zařadila mezi několik málo amerických center, která podle jejího názoru adekvátně studují problematiku Evropské unie.

3.5 Hudsonský institut

Hudsonský Institut (*The Hudson Institute*)²⁶ vznikl v roce 1961. Založila jej v Grotonu na řece Hudson trojice prognostiků, z nichž nejznámějším byl Herman Kahn, autor i do češtiny přeložené knihy *Přemýšlení o nemyslitelném*. Kahn pracoval od roku 1948 v institutu RAND, kde se pokusil aplikovat teorii her, operační výzkum a systémovou analýzu na vojenskou strategii.

Kahn měl rozhodující podíl na posláním Hudsonova institutu, které formuloval jako „nekonvenční přemýšlení o budoucnosti“. Ve svých začátcích publikovali pracovníci Hudsonského institutu dvě významné knihy, *Rok 2000 (The Year 2000)* a zvláště *Vznikající japonský superstát (The Emerging Japanese Superstate)*, práci, která v mnohém předpověděla hospodářský vzestup Japonska. V roce 1987 vypracoval institut – který se mezitím přestěhoval do Indianapolisu – studii *Workforce 2000*, která přesně předpověděla vývoj na americkém pracovním trhu. Institut se po skončení studené války věnoval vytváření plánů na ekonomickou reformu v postsovětských státech a podporoval růst občanské společnosti ve východní Evropě.

Hudsonský institut se již více než deset let zabývá možnými dopady biotechnologie. Staví se proti „prorokům zmaru“, kteří před biotechnologií varují na základě iracionálních argumentů. Badatelé institutu zastávají názor, že biotechnologie dokáže snížit erozi o celých 95 procent, poukazují na ekologickou prospěšnost biotechnologických odrůd, které díky vyšším výnosům uchrání před exploatací přírodní biotopy v Asii, na vyšší nutriční hodnotu biotechnologicky modifikovaných potravin, a v neposlední řadě na skutečnost, že lidstvo závisí na šlechtění plodin již tisíce let.

²⁶ www.hudson.org.

3.5.1 Jedním z hlavních programů je v současné době „Po 11. září“ (*After 9–11*), který se věnuje hrozbě terorismu. Linie časného varování, které vybudovaly USA za studené války proti sovětské hrozbě, jsou proti překvapivému útoku teroristů naprosto neúčinné. Po 11. září 2001 vydal institut monografii *After 9–11-01*, která je věnována podrobnému vyhodnocení dlouhodobých důsledků této tragické události a možným scénářům dalšího vývoje.

3.5.2 Program Pracovní síly po roce 2020 (*Beyond Workforce 2020*)²⁷ navazuje na studii z roku 1987 *Workforce 2000*. Je zaměřen na prognózy vývoje na pracovním trhu v nejbližší budoucnosti. Pokouší se najít odpovědi mj. na tyto otázky: Jaký vliv bude mít stále liberálnější přistěhovalecká politika?²⁸ Jaký dopad budou mít na pracovní trh nové technologie? Jak se Spojené státy vyrovnají s informačním věkem? Jaké reformy budou nutné ve školství, zejména středním? Jak americké pracovní síly obstojí v globální konkurenci?

3.5.3 Program Základy obnovy (*The Foundations of Renewal*) se soustřeďuje na reformu systému sociálního zabezpečení, který by se již neměl primárně opírat o státní či federální instituce, nýbrž o občanskou společnost, především o neziskové agentury, náboženská sdružení, sousedskou výpomoc a dobročinné aktivity soukromých firem. Program má i mezinárodní dimenzi. Pravidelně pořádá sympozia o reformách sociální péče v různých státech a oblastech, například ve Spojeném království, ve Střední Asii, Německu a v Austrálii.²⁹

3.5.4 Program Společnost, která se učí (*The Learning Society*) se snaží formulovat vzdělávací cíle v období, kdy rozdíly v přístupu k informační technologii zvětšují propast mezi majetnými a nemajetnými nejen v globálním měřítku, ale také uvnitř Spojených států. Je pravděpodobné, že se úroveň poznání v 21. století stane nejvýznamnějším faktorem přispívajícím k nerovnosti. Již v 80. letech došli badatelé Hudsonského institutu k závěru, že pro další hospodářský rozvoj nejsou nejnovější počítače a technikou vybavené učebny tak významné jako četba významných knih, schopnost

²⁷ www.beyondworkforce2020.org.

²⁸ V posledním desetiletí se prudce zvýšil počet legálních přistěhovalců do USA. Pohybuje se mezi 900 tisíci a 1 milionem ročně. 70 procent přistěhovalců přichází z Mexika.

²⁹ <http://hls.hudson.org/index.cfm>.

jasně psát a zřetelně vyjadřovat myšlenky, a také znalost algebry a orientace ve statistických údajích.

3.5.5 Program Reforma vládnutí (*Rewiring Governance*) zkoumá vztah mezi rozvojem informační technologie a vládnutí. Podle názoru badatelů Hudsonského institutu jsou Spojené státy lépe než kterákoli jiná země připraveny na přechod od industriální ekonomiky k ekonomice informatické. Přitahují experty v oblasti špičkové technologie nejen vyššími příjmy, ale především nemateriálními faktory, jako jsou nezávislost, podnikavost, svoboda a možnosti osobního růstu. Dnes vydávají USA celých 9 procent HDP na informační technologii, zatímco v roce 1992 to bylo pouhých 7,5 procenta. Informační technologie se podílela na hospodářském růstu v období 1995 až 1999 33 %. Technologická revoluce má dopad na stále větší část ekonomiky, od výrobních závodů s roboty po zemědělce, kteří monitorují úrodu pomocí počítačových modelů. Informační technologie dává přístup na světový trh i malým rodinným firmám. Informační technologie může poskytnout politický vliv těm, kteří dosud stáli na okraji ekonomického a politického dění. Internet umožňuje získávání prostředků potřebných k vedení volební kampaně od drobných dárců, na obzoru jsou volby „přes internet“. Internetem lze posílat petice, vykonávat nátlak na politiku.

3.5.6 Program Bezpečná obec (*Secure Communities*) se orientuje na čtyři sociální zla ohrožující bezpečnost obce: zločinnost, nezaměstnanost, bezdomovectví a chudobu. Kriminologové působící v Hudsonském institutu poukazují na souvislost nízkého vzdělání a zločinnosti: zhruba 80 % vězňů v USA nemá ukončené středoškolské vzdělání. Již více než deset let se podílejí na programu na snížení zločinnosti v Indianapolis, na kterém se podílejí místní policie, soud pro mladistvé, prokuratura, magistrát a Indianáská univerzita.³⁰ Spolupracují i náboženské instituce, které mají těsnější vazby na rodiny než státní orgány a mohou tak přispět k řešení problémů zločinnosti.³¹

3.6 RAND

Institut RAND (zkratka názvu *Research and Development*)³² je jedním z nejstarších v USA. Vzešel z výzkumné činnosti v americkém leteckém

³⁰ <http://ccp.hudson.org/index.cfm>.

³¹ www.hudsonfaithincommunities.org.

³² www.rand.org.

průmyslu za 2. světové války. Vznikl v roce 1948, kdy se oddělil od leteckého závodu firmy Douglas v Santa Monice v Kalifornii a stal se soukromou neziskovou organizací, která slouží „veřejnému blahu a bezpečnosti Spojených států“. Institutu RAND se podařilo shromáždit tým vědců, inženýrů a sociálních vědců z různých oblastí, kteří mu umožnili interdisciplinární přístup ke zkoumání nejen amerických, ale i globálních problémů. Snad jako první institut tohoto typu vytvořil podmínky pro týmovou spolupráci vojenských výzkumných programů, vládních agentur, univerzit a průmyslu.

3.7 Americký mírový institut

Americký mírový institut (*The United States Institute of Peace*)³³ byl zřízen Kongresem USA, „aby podpořil rozvoj, šíření a využívání poznatků k podpoře míru a k omezování mezinárodních konfliktů“. Jeho činnost spadá do šesti oblastí: (1) studium mezinárodních vztahů a zdrojů konfliktů, navrhování způsobů, jak konfliktům předcházet a jak je urovnávat; (2) podpora legislativě a exekutivě a koordinace při řešení mezinárodních konfliktů mírovými prostředky; (3) podpora dialogu mezi stranami konfliktů a pomoc v oblastech, které jsou pro USA prioritní; (4) výcvik pracovníků v oblasti mezinárodních vztahů, spolupráce s mezinárodními a neziskovými organizacemi; (5) pomoc při zavádění výuky urovnávání konfliktů na středních a vysokých školách a (6) informování veřejnosti o povaze mezinárodních konfliktů a o jejich řešení v nejrůznějších médiích.

Institut se hlásí k tradici, která vznikla již v 90. letech 18. století, krátce po americké revoluci. Když tehdy vznikl Department války (resp. Ministerstvo obrany), bylo navrženo zřízení „Mírového úřadu“. Mírový institut navrhovali i významní Američané ve 20. století, například Woodrow Wilson a Everett Dirksen. Dnešní institut však začal působit až v dubnu roku 1986.

Závěr

Americké politologické instituty jsou daleko výrazněji politicky profilovány než univerzity či periodika. Zdroje financí ovlivňují i zadání

³³ www.usip.org/.

výzkumných záměrů a úkolů. U mnoha institutů tak lze vysledovat politickou tendenci, která je klade na některé místo v tradiční americké škále *liberal-conservative* (odpovídající velmi zhruba evropské škále levice-pravice). Konservativněji orientované jsou převážně financovány ze soukromých prostředků, zatímco ty, které využívají veřejné zdroje a velké nadace s dlouhou tradicí (např. Fordova nadace, Rockefellerova nadace), stojí nalevo od středu. Každý renomovaný institut má samozřejmě svoji publikační činnost, periodika, ediční řady, internetové stránky. Politologické instituty v USA mají neziskový statut a příspěvky, které dostávají, si dárci odečítají z daňového základu. Dárci sice poskytují nezbytné prostředky na existenci a provoz institutů, mohou však zároveň ovlivňovat zadání výzkumných záměrů a úkolů. Přestože některé instituty (např. Brookingsův) svým badatelům výslovně zakazují, aby brali ohled na názory sponzorů, mohou dárci dát najevo svoji nespokojenost tím, že odmítnou přispívat v budoucnosti.